

1. 7. 2001

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

České koncernové právo podle evropského vzoru

Koncernové právo je souborem norem, které upravují právní vztahy v rámci podnikatelských seskupení, které jsou označovány také jako koncerny, holdingy či company groups. Podnikatelské seskupení lze vymezit jako takový projev ekonomické koncentrace, pro nějž je charakteristické spojování jednotlivých právně samostatných subjektů (nejčastěji obchodních společností) do ekonomického celku, který sleduje vlastní cíle.

Koncernové právo je souborem norem, které upravují právní vztahy v rámci podnikatelských seskupení, které jsou označovány také jako koncerny, holdingy či company groups. Podnikatelské seskupení lze vymezit jako takový projev ekonomické koncentrace, pro nějž je charakteristické spojování jednotlivých právně samostatných subjektů (nejčastěji obchodních společností) do ekonomického celku, který sleduje vlastní cíle. Jednotlivé články seskupení si zachovávají právní subjektivitu a koncern sám právní subjektivitou nadán není. To odlišuje podnikatelská seskupení od jiných forem koncentrace, jako je slučování či splývání, které představují vyšší stupeň spojení a vedou k zániku právní subjektivity.

Jedním z hlavních motivů vytváření podnikatelských seskupení je omezování podnikatelského rizika. Vzhledem k majetkové autonomii jednotlivých členů seskupení může koncern omezit podnikatelská rizika na jednotlivé členy a současně budovat jednotnou obchodní strategii. Předností seskupení bývá využíváno také při expanzi do zahraničí a při využívání daňových výhod. S koncerny jsou spojena i různá nebezpečí a nevýhody. Snižuje se počet soutěžitelů na trhu a deformuje se konkurenční prostředí. A často vznikají přebujelé byrokratické struktury, čímž se snižuje také hospodářská úspěšnost holdingu.

Novela obchodního zákoníku (zákon č. [370/2000](#) Sb.) přinesla pro celou oblast podnikání koncernů novou úpravu. Je ještě brzy hodnotit, zda nová úprava zareaguje na českou realitu přiměřeným způsobem a zda odstraní neduhu předešlého koncernového práva. Již nyní se objevuje řada otázek a pochybností, jestli byla zvolena správná cesta. V současné úpravě jsou totiž kombinovány prvky, které jsou příznačné pro dva odlišné systémy právní regulace podnikatelských seskupení. Je to precizní německá úprava a liberálnější francouzský přístup. V naší dnešní úpravě převládají prvky charakteristické pro německý model. V rámci zemí sjednocené Evropy pokročila právní reflexe seskupování nejdále v Německu. Úprava podnikatelských seskupení je zde převážně součástí akciového zákona. A vychází z požadavku transparentnosti vztahů v rámci koncernu a vyrovnání jakýchkoli majetkových újem, které vzniknou z důvodu existence koncernu. Dále je pro ni charakteristická rozsáhlá ochrana minoritních akcionářů a věřitelů. Jedná se o následnou ochranu. Německé úpravě bývá ale vytýkáno, že je příliš komplikovaná, byrokratická a snad i méně účinná než francouzský model. Koncernové právo ve Francii, Itálii a Velké Británii je založeno na předběžné kontrole negativních následků existence koncernu v podobě úprav nabídek převzetí. Nejednotnost v přístupech ke koncernovému právu se projevuje také v tom, že neexistuje jednotná právní úprava na evropské úrovni, a to ani v podobě harmonizačních směrnic. Existují návrhy dvou směrnic. Návrh deváté směrnice o koncernovém právu a návrh třinácté směrnice týkající se nabídek převzetí. Všeobecně se očekává, že třináctá směrnice o nabídkách převzetí bude přijata. Ale devátá směrnice o koncernovém právu má vyhlídky na přijetí téměř nulové. Z toho je patrný jistý odklon od německého modelu.

Novou českou úpravu koncernového práva lze v novelizovaném obchodním zákoníku(dále jen ObchZ) nalézt především v § 66a - 66c, § 183b- 183h a v § 190a - 190d. Podle § 66a odst.7 ObchZ vyniká koncern(holding) tehdy, jestliže jsou jedna nebo více osob podrobeny jednotnému řízení(řízené osoby) jinou osobou(řídící osoba). Koncern je tedy tvořen osobou ovládající a ovládanou.

Ovládající osoba je (§66a odst.2 ObchZ) osoba, která fakticky nebo právně vykonává přímo nebo nepřímo rozhodující vliv na řízení nebo provozování podniku jiné osoby. Ovládající osobou však není osoba, jejíž vliv na společnost je založen mandátní smlouvou, smlouvou o správě určitého majetku a jinou obdobnou obchodní smlouvou. Definice ovládající a ovládané osoby je doplněna vyvratitelnými a nevyvratitelnými právními domněnkami existence vztahu ovládající a ovládané osoby.

Práva a povinnosti ovládající a ovládané osoby vyplývají z typu koncernu(způsobu ovládnutí). Rozlišujeme koncerny smluvní a koncerny faktické. U smluvních koncernů vyplývá právo řídit jinou osobu z ovládací smlouvy. Ovládací smlouva, jako samostatný smluvní typ, je upravena v § 190b a 190c ObchZ. Přestože je řazena do části týkající se akciové společnosti, z širšího kontextu vyplývá, že možnost jejího užití není omezena pouze na akciové společnosti.Na faktický koncern se vztahují zvláštní povinnosti k náhradě škody a vypracování písemné zprávy.

Nebyla-li uzavřena ovládací smlouva, nesmí ovládací osoba využít svého vlivu k tomu, aby prosadila přijetí opatření nebo uzavření takové smlouvy, z nichž může ovládané osobě vzniknout majetková újma, ledaže vzniklou újmu uhradí do konce účetního období, v němž újma vznikla, anebo bude v téže době uzavřena smlouva o hrazení této újmy(§66a odst. 8 ObchZ).

Statutárnímu orgánu ovládané osoby je uložena povinnost vypracovat do tří měsíců od skončení účetního období písemnou zprávu o vztazích s ovládající osobou a dalšími osobami ovládanými touto ovládací osobou. U společností s auditovanou účetní uzávěrkou musí být auditorem ověřena také tato písemná zpráva. Praxe zde naráží na problém, jestli má být tato zpráva vyhotovena už letos nebo až příští rok. Jako logičtější se jeví přístup, podle kterého má být zpráva vypracována až v roce 2002.

Nově je také posílena odpovědnost statutárních orgánů a jejich členů vymezením měřítka spočívajícího v povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře.

Za pozornost stojí všimnout si, co je v české úpravě přejato z německého modelu a co je inspirováno francouzskou úpravou. Nová úprava vychází v převážných rysech z německého akciového zákona. Tomu odpovídají základní ustanovení našeho koncernového práva v § 66a a §66b ObchZ, a dále také pojetí smlouvy o převodu zisku a smlouvy ovládací(§ 190a - 190d ObchZ). Obdoba francouzského zákona o obchodních společnostech a třinácté směrnice ES je v institutu povinné nabídky převzetí(§183b ObchZ). Francouzskou úpravou je dále inspirováno pojetí práva minoritních akcionářů žádat většinu o odkoupení svých akcií(§183h ObchZ). Jedná se tak o ojedinělou úpravu, která kombinuje ochranu podle německého práva a model ochrany francouzský. Teprve praxe ukáže, jak se zvolený přístup osvědčí a zda vůbec budou schopny vedle sebe existovat instituty, které byly nesystematicky vytrženy ze zcela odlišných systémů koncernového práva. Nutno ještě dodat, že zvolená podoba nové úpravy byla přijata, aniž by k tomu byla Česká republika povinována z asociační dohody.

Daňová úprava v oblasti koncernu se za evropskými státy poněkud opozdila, neboť zatím nebyl zaveden institut skupinového zdanění. Skupinové zdanění umožňuje, aby koncernové společnosti byly zdaňovány jako celek a nikoliv jednotlivě. Jestliže tedy například jedna koncernová společnost realizuje zdanitelný zisk a druhá naopak daňovou ztrátu, je výsledná daň koncernu počítána ze zisku po odečtení ztráty druhé společnosti. Tento způsob zdanění však naše předpisy zatím neumožňují. Vzhledem k neexistenci těchto koncernových daní se v praxi patrně nebude příliš užívat smlouva o převodu zisku(§190a ObchZ), protože nebude přinášet žádné daňové výhody.

Předmětem tohoto článku byly pouze obchodně právní otázky koncernů a stručné zmínky o daňových souvislostech. Problematika podnikatelských seskupení má řadu dalších aspektů. Právní úprava se promítá nejen do oblasti práva obchodního, ale i občanského, pracovního, správního, daňového a do právní úpravy účetnictví. Koncerny jsou také významným ekonomickým fenoménem.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz